

LÁTOGATÁS TIHANYI ERNŐNÉL

„Tudjuk, az életnek harc az ára.
Ki az uccára!
Ki az uccára!”

Több mint három évtizeddel ezelőtt éveken át újból és újból elhangzottak e darabos, pattogó, lázító szavak a munkásmozgalmi összejöveteleken, a szavalókórusok előadásában. Alig akad olyan mozgalmi ember, aki ne emlékezne a verse, ha a szerzőjét nem is ismeri.

Vác, Széchenyi utca 14. Itt él ma a hetvenéves Tihanyi Ernő, a kórusvers szerzője.

Kérdéseink nyomán felelevenedik emlékezetében a múlt. Egy nagy fekete albumot vesz elő — tele megsárgult újságkivágásokkal —, és lassan beszélni kezd. Szerény, kevés beszédű, zárkózott ember, nehezen törnek elő belőle a szavak. Élete is nehéz volt, harc és üldöztetés, de vállalta ezt, s ma sem cselekedne másként. Elmondja, hogy az ellenforradalmi korszak rendőrségének nyilvántartásában neve sokszor szerepelt, huszonöt esztendőn keresztül soha nem feledkeztek meg róla. Allandó megfigyelés, rendőri felügyelet, házkutatások, toloncház, fogház és több mint hat esztendei börtön jutott osztályrészül.

1897-ben született Budapesten. Apja vasesztergályos, anyja kis falusi cseléd-lány volt, aki kilenc gyermeket nevelt fel. Tizenöt éves vasesztergályos inas-ként került a munkásmozgalomba. Megszerette a könyveket, s írni kezdett. Ekkoriban ismerkedett meg Derkovits Gyulával is. 1918 decemberében ő is ott volt a Visegrádi utcában a párt alapítói között.

A Tanácsköztársaság idején a Közoktatásügyi Népbiztosság Ifjúmunkás Propaganda Ügyosztályán dolgozott. A bukást követően azonnal letartóztatták. A börtönből 1922 januárjában szabadult, beteg. Kórházba került, s a detektívek innét vitték el újra, hogy 1925 májusáig végigjárja a különböző fogházakat.

A börtönben, ha csak tehetette, olvasott — és írt. Eleinte csak a biblia olvasá-

sát engedélyezték, így a „szent” sorok közé túvel írta verseit.

Kiszabadulása után ismét bekapcsolódott az illegális munkába, részt vállalt a baloldali irodalom terjesztésében. Ez a munka különben végigkíséri életét, amiről két megörzött házkutatási jegyzőkönyv tanúskodik.

De nemcsak terjesztette a baloldali irodalmat, hanem ő maga is írt. 1930-ban jelent meg *Munkáskórusok* című 16 oldalas kis verseskötete, saját kiadásában, Dési Huber István illusztrációjával. Utánanéztünk, vajon volt-e visszhangja a kis kötetnek. A korabeli sajtó (Kortárs, 1930. jún. 18; Forrás), mint mozgalmi költőt értékelte Tihanyit, s felhívta a figyelmet a kórusvers, mint műfaj jelentőségére.

Úgy látszik, a rendőrség is megértette a kórusversek jelentőségét. A könyvet elkobozták. A fiatal mozgalmi költő, aki, mióta csak részt vesz a munkásmozgalomban, szinte évenként összeütözik valamilyen módon az államhatalom képviselőivel, most ismét az osztálybíróssággal áll szemben: kötetét megsemmisítésre ítélik, őt pedig néhány verséért tízhavi börtönnel sújtják.

Tihanyi Ernő emlékezetében ma is élénken él a több mint három évtized előtti házkutatás és versper. Miközben fűtték a könyvet — idézi fel az akkori eseményeket —, a nyomdász telefonon beszélt: „nem veszélyes”, mondta. Nyilvánvalóan a verseskötetről volt szó. Közben mind a 700 példányt gyorsan kivitték a nyomdából. Eppen jókor, mert néhány perc múlva megjelentek a detektívek Tihanyi rákoskeresztúri lakásán — mely a hírhedt nyilas Endre László birodalmához tartozott — az elmaradhatatlan házkutatás megtartása céljából. Ez eléggé veszélyes volt, mert épp ez időben két járás pártirattára és sajtóanyaga volt őrizetere bizva. A pártanyagot a krumpliveremben, szalmával lefedve, szappanosládákban tartotta, s ezeket — szerencsére — a detektíveknek nem jutott eszükbe megnézni. A tapasztalt mozgalmi ember azonban tudta,

hogy a rendőrség produkálni akar, ezért előkészített néhány könyvet a padlásra, olyanokat, melyek lefoglalása nem hozhatott bajt a kommunistákra. Míg a házkutatás tartott, az ajtóban örökös csendőrt kijátszva, szép csendben kiléptek az alacsony ablakon az ott tartózkodó kommunisták: Schönmann László, a helyi MSZMP szervező titkára és a Központi Bizottság tagja — aki együtt lakott sógorával, Tihanyi Ernővel —, és barátja, Szekeres Pál, a rákoskeresztúr—maglódi pártszervezet egyik akkori vezetője. Utánuk maga a gyanúsított. A letartóztatást azonban mégsem tudta elkerülni. Sikerült megtalálnunk a per dokumentumait is.

1930. augusztus 5-én elkészült a királyi ügyészség terjedelmes vádirata, mely a versek miatt izgatással vádolja a költőt. „...sajtó útján elkövetett izgatás büntette címén, mint szerzőt azzal vádolom, hogy Budapesten, a Jakab M. nyomdájában előállított „Munkásokorusok” című, az 1930. évi február hó 7-ik és következő napjain forgalomba hozott versfüzetben felirat alatt közzétett cikkben [!] a kivételes hatalom fennállásának ideje alatt a munkásosztályt a polgári osztály ellen gyűlöltre izgatta. Vádam tárgya a füzet egész tartalma, különösen pedig annak következő része...” Ezután — „következő része” címszó alatt — az összes verset idézi a vádirat, majd mindegyiket részletesen elemzi is. Az indokolás a következő:

„A füzet hét verset tartalmaz, amelyek munkásdalárda céljaira szöveggényv gyanánt kívánnak szolgálni. S bár burkolt tartalommal, de az egyetemes egész szövegből annál hatásosabban kitűnő és megállapítható célzattal a munkásságot a polgári osztály elleni gyűlöltre kívánja izgatni: a versek beállítása és tartalma ezen cél elérésére minden tekintetben alkalmasok is... A tényállítások és kifejezések úgy tartalmilag, mint egyetemes hatásukban a tárgyilagos bírálaton túlmenők, célzatuknak megfelelően a szenvedélyek felköltésére és a gyűlölet kiváltására alkalmasak: s ezért az izgatás büntettének a tényeit tüntetik föl...”

Tihanyi Ernő ma is őrizt a királyi törvényszék számára készített védőbeszédét, amely azonban soha el nem hangzott, mert a védőügyvéd azt mondta, hogy ezért a beszédért legalább egy fél évet hozzácápnának a büntetéshez. A fogalmazvány Batsányi, Petőfi és Ady példáját, hagyományát emlegeti, s nyíl-

tan odamondja a törvényszéknek, itt nemcsak a perbe fogott személyéről van szó: a királyi törvényszék „nemcsak engem ítél el, hanem velem együtt elítéli a proletáriródlmat is, melynek én csak egyik szerény munkása vagyok.”

A kis kötet kétségtelenül legjelentősebb darabja a Ki az uccára! című:

Mi építünk és húzzuk a jármót...
Mi vércünk hullik száz csatán.
Mi építjük az új világot
Új márciusok hajnalán.
Tudjuk! Az életnek harc az ára.
Ki az uccára! Ki az uccára!
Mi vagyunk a tetté vált akarati!
Mi vagyunk: a teremtő erő!
Mi vetjük a magot, mit más arat...

Ne várjuk a napot míg keleten jó!
Tudjuk, az életnek harc az ára.
Ki az uccára!
Ki az uccára!

A vers először a 100 %-ban jelent meg, az 1929. évi 9—10. számban. Egy sokszorosított példányát a Párttörténeti Intézet is őrizi, Erg Ágoston, Szigeti Lajos verseivel együtt egy dossziében, mely 1931-ben elkobzott verseket tartalmaz. „Majakovszkij szenvedélyes, harcba szólító hangjára emlékeztet a Jeszenyint tolmácsoló L. Tihanyi Ernő *Ki az uccára* című verse. Ezt az összefüggést megerősíti Sugár Andor két erőteljes Majakovszkij-illusztrációja is, melyek a *Balra mars*-hoz készültek, s a 100 %-nak ugyanazon a két oldalán helyezkednek el, mint L. Tihanyi Ernő verse” — írja Lengyel Béla *A szovjet irodalom Magyarországon* c. könyvében.

Tamás Aladár is értékesnek tartja a kötet két darabját: „...amikor Tihanyi Ernő *Fekete és vörös* című költeményében elhangzik, hogy: »a bírói palást is fekete... Fekete a reakció«, majd befejezésként az egész kórus felzúg: »És vörös a milliók szenvedéseiből születő forradalom!«, akkor szinte fizikailag lehetett érezni, hogy szavalókórus és hallgatóság egyetlen tetre kész tömegbe forrott össze. Ugyanezt a tette ösztönző hatást érte el Tihanyi Ernő *Ki az uccára!* című szavalókórusa, amely mindössze néhány rövid feltüzelő sorból állt...” (A 100 % 1964.).

Tihanyi Ernő leülte a börtönbüntetést. 1933 nyarán szabadult, rendőri felügyelet alá helyezték, de a pártmunkát tovább folytatta.

Az írást mégsem tudta abbahagyni. Elmondja, hogy 1935-ben, a *Mai Figyelő* kiadásában, Müller Lajos — József Attila és az Európa Könyvkiadó nyomdásza — linóleummetszetével jelent meg *Visszanéztek* című versciklusa, vagy ahogy ő nevezte, a Gyűjtőfogház balladája.

A börtönélmények — ahogy írja — „elkísérnek minden utamban...”. Elkísérik, de e mozgalomtól eltántorítani nem tudják. Végzi a pártmunkát, s kevés szabad idejében ír és fordít. Több száz verset írt — saját néven, név nélkül és több különböző álnév alatt. A *Népszavá*-ban 1926-tól jelentek meg írásai, ezenkívül a *Dokumentum*, 100%, *Mindnyájunk Lapja*, *Munkássport*, *Mai Figyelő*, *Kanadai Magyar Munkás*, *Új Előre* (New York), *Sarló és Kalapács* (Moszkva), *Pásztortűz*, *Munkás Újság* és *Munkásfront* (Párizs) közölték.

Sokat fordított, verset és prózát egyaránt. Figyelemre méltó már érintett Jerszenyin-fordítása: *Az idők beteljesedése*, mely először az ő tolmácsolásában a 100% 1927. évi 4. számában jelent meg. A verset öt évvel később a *Hét* hozta József Attila átültetésében. „A két fordítás közt sok az érintkezés: minden-

képp valószínű, hogy József Attila ismerte és felhasználta L. Tihanyi Ernő fordítását” — írja Lengyel Béla idézett munkájában.

Lírája a Horthy-korszak utolsó esztendeiben elhalkul. Leköti a mozgalmi munka s elgyötri a mindennapi gond, a megélhetés leküzdhetetlennek látszó nehézségei. Megbénítják az állandó rendőri felügyelet, az üldöztetés szörnyűséges körülményei.

Tihanyi Ernő, a párt régi harcosa ma sem tette le a fegyvert. A felszabadulás után mint a váci múzeum igazgatója, majd mint a váci járási könyvtár vezetője dolgozott nyugdíjazásáig. Ma is ír verseket és prózát, s hasznos publikációi látnak napvilágot a munkásmozgalom történetének fontos emlékeiről.

MARKOVITS GYÖRGYI

Fürdőszoba és könyvszekrény

Nem volt nagy ünnepség.

A minium vörösétől, az olaj feketekékjétől és a rozsdá barnájától tarka pufajkás és kék munkaruhás emberek álltak körül a sólyatéren kikötött hajót. Bent, az üzemi épületekben is leállították a gépeket, megállt a munka. Mindenki a mozdulatlan, útra kész új uszályt figyelte. Az elhangzott parancsszavak után egy kis időre csend állott be, pillanatig mozdulatlan volt minden, gép és ember egyaránt. Csak a szél kergette az őszi esőtől terhes, alacsonyan járó felhőket a Tisza másik oldalára. A hirtelen csend ideges, víz fölötti cikázásra kényszerített egy sirályt. Aztán hatalmas dübörgéssel lecsúszott a hajó a vastag gerendákon és magasra tolta maga előtt a víztömeget. A munkások néhány lépést tettek a parton a folyó felé, mintha a vízbe csúszott hajót akarnák visszatartani. Csak ketten maradtak a helyükön: az asszony és a férfi. Szinte észrevétlenül, s láttam, akaratlanul megfogták egymás kezét. Vincze Pál hajókovács, brigádvezető a lassan megnyugodó hatalmas vastestet figyelte a vízen, melynek tehetetlenségét apró motorcsónakok használták ki, és belebelecsípve kötélre fűzték és vonszolták, és taszigálták. Vincze Pálné született Nagy Anna, hegesztő és a hajókovácsbrigád tagja pedig felfelé nézett. Szeme, mintha napfényt keresne a hangtalanul tova iramodó felhők között, a magasba ijesztett sirály repülését követte.

A népművészetéről híres Tápéról

kevesen tudják, hogy ott van a Tisza egyetlen műhelye, hajójavító üzeme. Így hát hajóépítő, hajójavító szakmunkások is lakják a falut. Vincze Pálék is tápéiak, s szinte szüleiktől örökölték ezt a szakmát.

— Majdnem az egész familia itt dolgozott vagy dolgozik — mondta egyik beszélgetésünk alkalmából az asszony.